

Çocuk Mekânlarında Güncel Tasarım Yaklaşımları

Doç. Dr. Rabia Köse Doğan
Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
rabiakose@selcuk.edu.tr

Yük. İç Mimar Seda Baksi
Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı
sedabaksi@hotmail.com

*“Biz yapıları, yapılar da bizleri biçimlendirir.”
Churchill*

Özet

Çocuk doğduğu andan itibaren çevresi ile etkileşim içindedir, çevre çocuk gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Çocuklar gelişim süreçlerinde başta ev, okul, oyun alanları, sosyal ve kültürel alanlar olmak üzere bir çok mekan ile etkileşim içindedir. Bu süreçte çocuğun fiziksel ve sosyal gereksinimlerini karşılayan kendilerine ait mekanları/çocuk odaları ayrı bir öneme sahiptir. Bu bağlamda çocuk odalarının mekan örgütlenmesi ve donatı seçimleri önemlidir. Çocuk odaları çocuğun uyku, çalışma, oyun, dinlenme, depolama gibi ihtiyaçlarının ötesinde kendine özgün yeteneklerini sorgulayıp geliştirebileceği, özgürlük duygusunu tanıyabileceği, bilindik kalıpların ötesinde bağımsız bir mekan anlayışı sunmalıdır. Mekanın algısını etkileyen fiziksel parametrelerin çocukların bedensel ve zihinsel gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür ve bu sebeple bu uyarıcıların doğru seçimi önemlidir. Çalışmanın amacı, çocukların kullandığı mekanlara ilişkin düzenlemelerin ve çocuk mobilyalarının, güncel tasarım yaklaşımlarının incelenmesi ve tasarım özelliklerinin ele alınmasıdır. Çalışmanın yöntemi olarak, ilk aşamada farklı ülkelere ait çocukların kullandığı alanlar içerisinden seçilen çocuk merkezi, çocuk diş kliniği, çocuk giyim mağazası ve anaokullarının mekansal düzenlemeleri incelenecek, ikinci aşamada ise çocukların resimlerinde çizdiği ve üretilen mobilyalar ile Montessori eğitimi veren okullarda kullanılan donatılar incelenecek, literatür taraması ve veri toplama yöntemi ile ele alınacaktır. Sonuç olarak, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimleri açısından mekansal çevrenin etkisi büyüktür. Mekan ile sürekli olarak etkileşim içinde olan çocuğun kalıplardan kurtulması, kendini keşfetmesi, yeteneklerini ortaya çıkarması, özgürlük duygusunu tanıması ve aidiyet duygusunu güçlendirmesi için, içinde bulundukları yapı, mekanlar ve kullandıkları donatıların tasarımları önemle ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Yapı, Mekan, Mobilya, Tasarım.

Current Design Approaches for Children Spaces

“First, we shape structures and then the structures shape us.”

Churchill

Abstract

From the moment of birth, the child interacts with its environment, and the environment is one of the important factors that influence child development. Children interact with many places such as home, school, playgrounds, social and cultural areas and they identify with the places they seem to own. Of those, home and children's room have an important role in completing the physical and social needs of children and in being adults. Although the spaces belonging to children within the house are called children's rooms, they should offer the concept of an independent space beyond the usual patterns, where the child will be able to question and develop his/her own abilities beyond the needs of sleep, work, play, rest and storage. The fact that the place stimulants have positive design criteria on the child contributes to the physical and mental development of the child. The aim of this study is to examine the arrangements of children's spaces and the possibilities of children's equipment, current design approaches and design features. As a method of study, in the first stage, spatial arrangements of children's center, children's dental clinic, children's clothing store and kindergartens will be examined and data collection method. Consequently, spatial environment has a great influence on the children's physical and mental developments. For children who interact with the space until the childhood is complete, getting rid of stereotypes, self-discovery, revealing their skills, recognition the sense of freedom and strengthening the sense of belonging, structures and spaces, which they interact with, and designs that they utilize should be dealt with carefully.

Keywords: Children, Build, Space, Furniture, Design.

1. Giriş

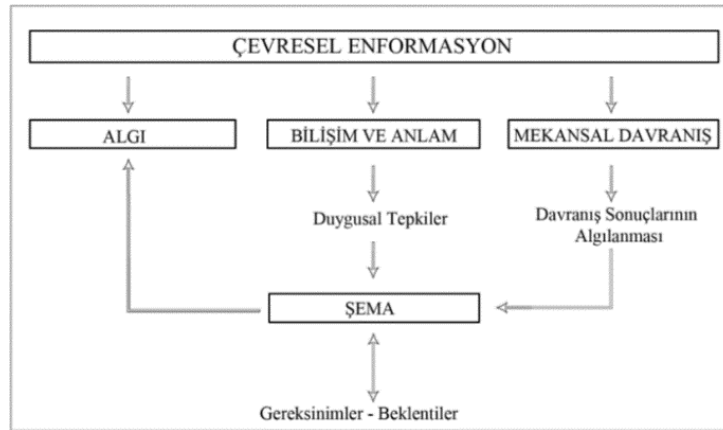
Dünya'da ve Türkiye'de, özellikle 2000'li yıllardan sonra çocukların mekan algıları üzerine çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmalar doğrultusunda yapı, mekan ve donatı tasarımlarının şekillenmesi ile çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak tasarımların ortaya çıktığı görülmektedir.

Çocuklara ait yaşanılır mekanlar oluşturmak için işlevsel ve estetik olanı üretme çabasında olan tasarımcılar, mekanın kullanıcısı olan çocuk bireylerin de tasarıma katılmasını sağlamaktadır. Çocukların zihninde oluşan çevre algısını sözel ve görsel temsiller aracılığıyla okumak, beklentisini oluşturduğu zihinsel ve fiziksel mekan olgularının anlaşılması tasarımcılara yol göstermektedir. Çocukların zihinsel ve fiziksel gelişiminin sağlıklı olması için fiziksel çevrenin şekillenmesi önemlidir. Çocuk kullanıcı için konut ölçeğinden kent ölçeğine kadar tüm mekan tasarımlarında mekansal algı ve ölçek, gereksinimler ve tercihler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu farkındalık ile birlikte günümüzde çocuk gelişimine uygun ve gelişimini destekleyici mekanların sayısı artmaktadır. Evin yanı sıra çocuk müzeleri, bilim ve oyun merkezleri, kreş ve anaokulları bu mekanlara önemli örnekler teşkil etmektedir. Belirli bir olgunlaşma sürecinden geçen çocuk, farklı dönemlerde farklı becerilere sahip olmaktadır. Çocuğun, kişilik olgusu, yetenekleri ve bilişsel sürecinin gelişimi için gerekli uyarıcılar, bulunduğu mekanın etkisi ile tamamlanmaktadır. Bu yüzden çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini olumlu şekilde

destekleyecek mekan tasarımları yapılmalıdır. Çocuğu bilinen kalıplardan kurtararak, kendine özgü yeteneklerini sorgulayıp geliştirebileceğı ve özgürlük duygusunu tanıyacağı, bilinçli olarak tasarlanmış özgün mekanlarda yaşama imkanı sağlanmalıdır. Ergonomik ölçüler, mekanın uyarıcısı olan renk, doku, ışık, form etkileri yaş gruplarına, bilişsel ve fiziksel özelliklerine göre şekillenmelidir. Mekan uyarıcılarının doğru tasarım kriterleri ile kullanılması, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimini olumlu olarak etkileyecektir.

Yetişkinlerden farklı algısal ve fiziksel yapıya sahip olan çocuklar her alanda özel olarak ele alınmalıdır. Sürekli gelişim içerisinde olan çocuk için algı mekanizması da doğru orantılı şekilde gelişim göstermektedir. İnsanın çevreyi algılaması fiziksel ve zihinsel süreçlerindeki yapılanmaları sayesinde oluşmaktadır. Gür'e göre ; İnsan; algı, bilişim ve davranış mekanizmasıdır. Algı, duyarlar yoluyla çevreden bilgi edinme eylemi; bilişim, yorumlama, belleğe gönderme yapma, duyumsama eylemi; davranış, amaç ve güdüler doğrultusunda organizmanın devinim ve diğer tepkiler yoluyla çevreye yanıt vermesi eylemidir (Gür, 1996 ; Öztürk, 2009:3).

Mekâna ait bilgilerin anlamlandırılması ve zihinde değerlendirmesi ile zihinsel şemaların oluşumuyla birlikte davranışı şekillenen çocuğun, mekânsal algılama süreci tamamlanmaktadır (Şekil 1). Bu oluşumları ifade etmede kullanılan soyut ifade biçimi olan bilişsel haritalar kullanılmaktadır. Bilişsel haritalar, bireylerin algı sistemini tanımlayarak mekanla ilişkisi konusunda yol gösterici olmaktadır.

Şekil 1. İnsan davranışının temel süreçleri (Gibson, 1986; Akan, 2017:8)

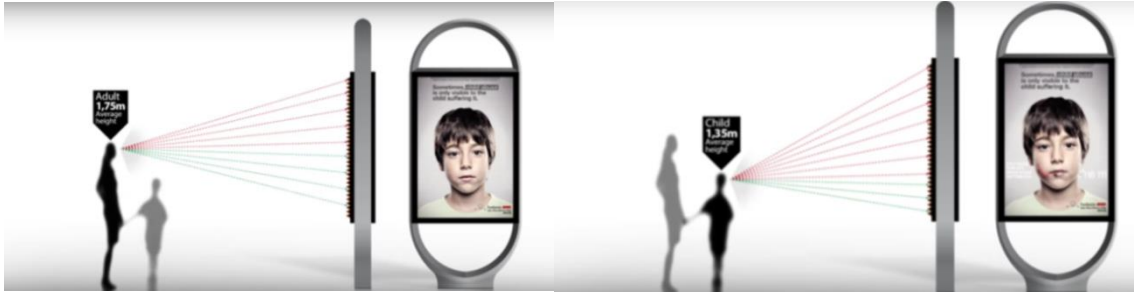
Devingen olarak mekan ve tüm fiziksel unsurlarla etkileşim halinde olan çocuğun davranış biçimi şekillenmektedir. Bu aşamada çevrenin, deneyimin, toplumsal ve kültürel birikimlerin algı üzerine etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

2. Çocuk, Mekan Algısı ve Tasarım

Mekan tanımı Hasol'a göre kişiyi çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde çeşitli eylemlerini sürdürmesine elverişli olan bir boşluktur. Canlının mutlu bir yaşam sürebilmesi için, içinde bulunduğu mekanı bütün boyutlarıyla algılaması gerekmektedir (Doruk, 1973:110). Zihinde algılanan boyut yaş ile orantılı olarak değişmektedir. Çocukların çevreyi algılaması, fiziksel ve zihinsel gelişim süreçlerindeki birtakım yapılanmalar sayesinde olur. Çocuklar ve yetişkinlerin fiziksel ve zihinsel faaliyetleri çevrenin algılanmasında ve değerlendirilmesinde farklılıklar gösterir. Çocuk çevresini, bulunduğu mekânı algılamak için öncelikle görme duygusunu kullanır. Çevresindeki fiziksel engel olabilecek elemanların (masa, sandalye, sehpa gibi) çevresinde dolaşarak, hem mekânı hem nesneyi algılamaya

çalışır. Renk, ışık, doku gibi faktörler çocukların algısı için önemlidir. Yetişkinlere oranla daha hareketli ve gezginci olan çocuk çevresini tanıırken genellikle tüm objelere dokunmaya çalışır. Bu durumda çocuğun mekânı algılamada görme duyusunun ardından dokunma duyusunu kullandığı sonucuna varabiliriz (Day, 2007; Buluklu, 2015:31).

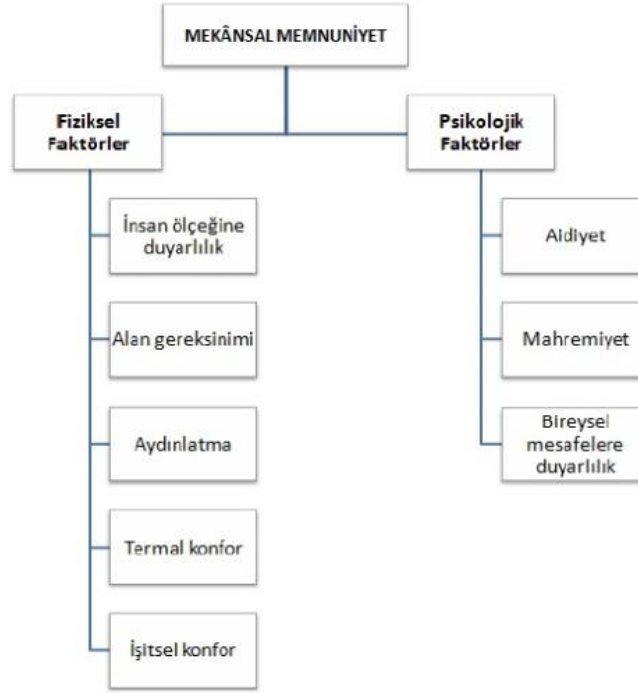
İspanyol bir yardım örgütü tarafından bir reklam ajansına yaptırılan Şekil 2'deki reklam panosu, çocuklar ve yetişkinlerin göz seviyeleri gözetilerek farklı mesajlar içermektedir. Çocuk istismarı ve suistimali karşıtı olarak tasarlanan reklam afişinde çocuk seviyesinden algılanan görüntü yardım kuruluşunun telefon numarasını ve *'Biri seni incitirse, bizi ara ve sana yardım edelim.'* mesajını vermektedir. Yetişkin bireyler tarafından ise bir farkındalık oluşturmak üzerine *'Bazen çocuk istismarı sadece acı çeken çocuk tarafından görülebilir.'* mesajı görülmektedir. Bu örnek bağlamında, fiziksel özellikler doğru şekilde ele alındığında birey üzerinde bilişsel olarak verilmek istenen mesajın doğru bir şekilde aktarımı sağlanmış olur. Bu noktada mekana ilişkin fiziksel özellikler tasarımın şekillenmesi nde önemli kriteri oluşturmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Yetişkin ve çocuğun göz hizalarındaki farklılık (Çocuk şiddeti temalı pano) (URL1)

Toplumun bir ögesi aynı zamanda da onun bir kaynağı olan çocuk, gelişime açık bir sistemdir. Bu nedenle toplumun gelecekteki gelişme düzeyi hedef alınarak bu açık sisteme istenen yönde etkide bulunmak mümkündür (Ergin, 1982:433). Toplumun gelecekteki temsilcisi olan çocuk için gelişimi doğrultusunda fiziksel çevrenin tasarımı şekillenmelidir. Bu doğrultuda kullanıcı olan çocuk için konut ölçeğinden kent ölçeğine kadar tüm mekân tasarımlarında mekânsal algı ve ölçek, gereksinimler, tercihler göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk yaşadığı çevre içerisinde zihinsel, fiziksel algının etkisinde olan duygusal yönlerden, farklı etkinliklerde bulunur. Bu etkinlikler doğrultusunda mekânlar şekillenirken, çocuk da mekânla etkileşim halinde olarak değişir, gelişir ve çevreye uyum sağlar. Çocuğun yaşadığı çevre içindeki faaliyetleri doğrultusunda şekillenen mekânlar, çocuk üzerinde *beğeni*, *tercih*, *reddetme* gibi tutumları ortaya çıkarmaktadır. Çocukların bu tutumları ve gelişim çağının beklentisi doğrultusunda, çevresinde bulunan mekânsal öğeler düzenleme ve tasarlama gerektirmektedir. Bu bağlamda çocuğun gelişiminde önemli yere sahip olan çocuk mekânları için tasarım kavramı önemlidir.

Mekânın işlevi ve karakteri üzerine şekillenen mekânsal kalite değeri, mekanın fonksiyonuna bağlı renk, doku, malzeme, ışık, donatı ve ekipmanların yaş, cinsiyet, sosyal statü vb. faktörlerin etkisi ile oluşmaktadır. Bu faktörlerin yerinde ve doğru şekilde kullanılması mekânın kalitesini, bununla birlikte kullanıcı memnuniyetini sağlayacaktır (Şekil 3).

Şekil 3. Mekânsal memnuniyeti etkileyen faktörler (Barker, 1968; Yıldırım Erniş, 2012:34)

Çocuk mekanlarının tasarlanmasında etkin rol oynayan donatıların sahip olması gereken özellikler kısaca şu şekilde sıralanabilir: Donatıları sağlam ve dayanıklı olmalı, kullanışlı ve değiştirilebilir olmalı, su geçirmez ve boya renk değiştirmez olmalı, sağlıklı malzemeden üretilmeli, hayal dünyalarını genişletmeli, çocuğa özgü olmalı, çok seçenekli ve eklenebilir olmalı, renk çeşidi çok olmalı, kazalara karşı güvenli olmalı, varyasyonlu ve modüler olmalı, fonksiyonlu olmalı, kolay temizlenebilir olmalı, uygun fiyatlarda olmalıdır. İç mekanlar da çocuklar için tüm yaşamsal gereksinimlere cevap verebilecek işlevsel çok amaçlı donatıların döşenmesi büyük önem taşımaktadır (Tavşan, 1995 :43).

Doğumu itibarıyla yaşadığı ev ile sınırlı kalmayıp etkileşimini farklı alanlarda sürdüren çocuk, yeni deneyimler edinmektedir. Bu bağlamda konutta yaşanan alan çocuk odası başta olmak üzere, kreş ve anaokulları gibi eğitim birimleri, çocuk müzeleri, bilim ve oyun merkezleri gibi kültürel aktivite alanlarının mekan tasarımları özel olarak ele alınması gereken yerlerdir.

Evrensel bir sıra izlediği kabul edilmiş olan çocuğun gelişim dönemlerinden herhangi birisinin atlanmasının veya üst düzeydeki dönemlerden alt düzeydekilere geri dönülmesinin olanak dışı olduğu savunulmaktadır (Çakır, 1997; Babaoğlu, 2007:5). Piaget çocuğun algısal ve bilişsel gelişimini dört döneme ayırmaktadır. İlk dönem duyusal-devinimsel dönem (0-2 Yaş), ikinci dönem işlem öncesi dönem (2-7 yaş), üçüncü dönem somut işlemler dönemi (7-11 yaş), dördüncü dönem soyut işlemler dönemi (11-18 yaş) olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Çalışma kapsamında Piaget'in yaklaşımına göre sınıflandırması yapılan çocukluk dönemlerinden "işlem öncesi dönem (2-7 yaş) ve somut işlemler dönemi (7-11 yaş)" çocuklarının kullanımına uygun mekanlar ele alınmıştır. Çalışmanın amacı; çocukların kullandığı mekanlara ilişkin düzenlemelerin ve çocuk mobilyalarının, güncel tasarım yaklaşımlarının incelenmesi ve tasarım özelliklerinin ele alınmasıdır.

Çalışmanın yöntemi olarak, ilk aşamada farklı ülkelere ait çocukların kullandığı alanlar içerisinden seçilen çocuk merkezi, çocuk diş kliniği, çocuk giyim mağazası ve anaokullarının mekansal düzenlemeleri incelenecek, ikinci aşamada ise çocukların resimlerinde çizdiği ve üretilen mobilyalar ile Montessori eğitimi veren okullarda kullanılan donatılar incelenecek, literatür taraması ve veri toplama yöntemi ile ele alınacaktır.

Çalışmanın ilk aşamasında; Frederiksvej Anaokulu, The Pinocchio Children's Centre, MK-S Nursery Anaokulu, Atsugi Nozomi (AN) Kindergarten, Morinoie Nursery School, Wegrow School, Piccino Store, Pony Pediatric Dental Clinic tasarımlarına yer verilecektir. Mobilya bağlamında ise Jack Beveridge & Joshua Lake's tasarımları ve Montessori eğitim anlayışına uygun mobilya tasarımları incelenecektir.

3. Çocuklara Ait Mekanlarda ve Mobilyalarda Güncel Tasarım Yaklaşımları

3.1. Çocuklara Ait Mekanlarda Güncel Tasarım Yaklaşımları

Çocuklar, sosyal çevreyle olduğu kadar fiziksel çevreyle de ilişki kurma gereksinimi duyarlar. Bu ilişki çocuğun mekânsal deneyimini oluşturan, biyolojik, fiziksel, sosyal, kültürel ihtiyaçlarını karşılayan veya karşılamayan nesneler, mekânlar ve yerlerden oluşur. Mekânın aidiyet ve aşinalık duygularını uyandırması çocuğun çevresi ile ilişki kurmasını kolaylaştıracaktır. Çocuğun sağlıklı biçimde gelişebilmesi için mahremiyete ve kendi egemenlik alanına sahip olmalıdır. Çocuğun tamamen kendine ait bir alanının olması, onun kişiliğinin gelişmesine ve özgüvenin pekişmesine yardımcı olacaktır (Gür, Zorlu, 2002). Doğumundan itibaren bilişsel ve fiziksel çevre olarak en çok ilişki kurduğu yer olan ev, çocuk için fiziksel niteliği ve ona yüklediği anlamlarla birlikte; aidiyet, bağlılık, deneyimler ve yaşanmışlıklarla yaşam merkezi halini almaktadır. Çevre, tanınmaya ve deneyimlenmeye başladıkça çocuğun dünyasının bir parçası haline gelir. Fakat tüm bu süreç boyunca evi, ilk bilincinin olduğu güvenli bir çatı ve köklerini saldığı bir yerdir. Bundan böyle içe dönük bir kutu değil; deneyimlenen, kendisinin, ailesinin, güvenliğinin sembolüdür (Cooper, 1974:435). Bu sembol çocukların yapmış olduğu çizimlerde ifade bulmaktadır. Çocukların resimlerinde en çok çizdikleri ev tipi, üçgen çatısı olan kare evlerdir. Jungun analitik psikolojisi kuramına göre çatılı ev güvenli bir sığınağı sembolize eder. Kare ev çizen bütün çocuklar, evin üstünü meyilli veya üç yönlü çatı ile örtmektedir. Jungcu analist Ingrid Riedel, çocukların aslında ev çizmediklerini bir karenin üzerine bir üçgen çizdiklerini söyler. Kare korumayı, sınırları, dengeyi sembolize eder. Üçgen, anne, baba ve çocuk arasındaki üçlü ilişkiyi temsil eder. Ev resmi çizen bütün çocukların kolektif bilinçaltında bu sembolik bilgiler saklı olduğu için farkında olmadan üçgen çatısı olan kare evler çizerler (Savaş, 2014:73). Bu yaklaşım doğrultusunda mimari, iç mekan ve donatı anlamında ev formu, tasarımcılar için esin kaynağı olmuştur.

Bu çıkış noktası üzerinden Kopenhag'da yapılan Frederiksvej Anaokulu, Danimarkalı bir ofis olan COBE firması tarafından, çocuk resimlerindeki ev formlarından ilham alınarak tasarlanmıştır (Şekil 4). Dan Stub Dan Stubbergaard, bir çocuğun karikatürize ev çizimi gibi basit bir anlatım yakalamaya çalıştıklarını, projede önemli olanın, çocukların günlerinin çoğunu geçireceği samimi bir mekân yaratmak olduğunu ifade etmektedir. Çocukların, kreşte aldıkları eğitim düzeyi ile yeteneklerini geliştirebilecekleri bir mekân kurgusu yakalanmaya çalışılmıştır. Biçim olarak büyük bir evin kapsadığı daha küçük evler, çocuğun vaktini geçireceği mekânı yabancılık hissetmeden, güven duygusu içerisinde benimsemesini sağlamaktadır (Şekil 5.6). Çocuğun vaktini olumlu duygu ve fiziksel aktivitelerle geçirmesine elverişli bu ortam çocuğun hem fiziksel hem de zihinsel gelişimi için uygun bir ortam sağlamaktadır.

Şekil 4.5.6. Frederiksvej Anaokulu Cephe ve Mekan Görünüşleri, Kopenhag, 2015(URL2)

Güney Kore’de yer alan ve yeniden işlevlendirme projesi olan bina, eski işlevinde bir sanatçının evi ve stüdyosu olarak kullanılmakta iken Çocuk Merkezine çevrilmiştir. Çocuk merkezi içinde, sergiler, performanslar, okuma etkinlikleri yapılmakta ve çeşitli eğitimler verilmektedir. Çocuk Merkezi’ne Pinokyo adı verildikten sonra hikayesi mekana yansıtılmak istenmiştir. Bir balinanın midesinde sıkışmış Pinokyo’nun hikayesini alarak, bir evin içindeki bir ev fikri öne sürülmüş ve bu bağlamda ev içinde evler inşa edilmiştir. Bu fikri vurgulamak ve dış mekanla daha yakın bir bağ kurmak için bir okuma alanı oluşturulmuş, binanın yan cephesinde ev şeklinde bir ek yapı ilave edilmiştir (Şekil 7.8.9).

Şekil 7.8.9.The Pinocchio Children's Centre Görünüşleri, Güney Kore, 2015 (URL 3)

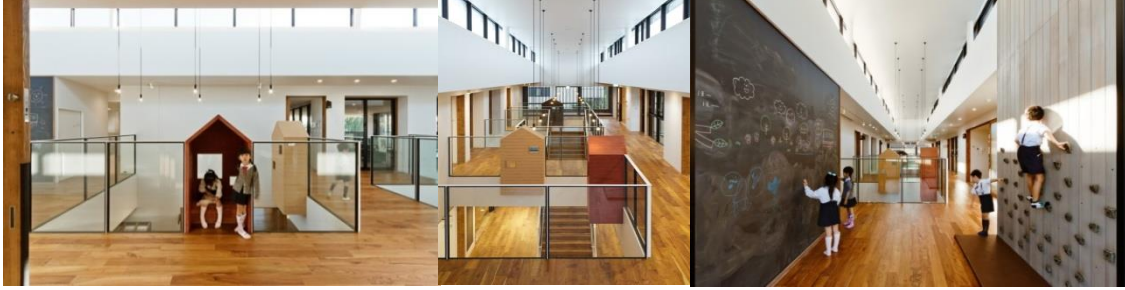
Japonya’da yer alan MK-S Nursery Anaokulu da 40 yaşında bir binanın yeniden işlevlendirme projesi olarak yapılmıştır. Dış cephe, estetik kaygıyla metal plakalarla kaplanmış ve aynı zamanda ışık-gölge oyunları ve formlar sayesinde galaksiyi anımsatan bir görüntüye sahip olması amaçlanmıştır. Yere yakın pencereler iç-dış ilişkisini sağlarken, iç mekânı aydınlatma görevini görmektedir. Bu sayede çocukların güven duygusunun güçlenmesi amaçlanmıştır (Şekil 10.11.12).

Şekil 10.11.12. MK-S Nursery Anaokulu Cephe ve Mekan Görünüşleri, Japonya, 2017(URL 4)

Japonya’da inşa edilen Atsugi Nozomi (AN) Anaokulu yapısının mevcut halinin, yeni deprem güvenliğine uyması ve yeni öğretim yöntemlerine göre yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. Mevcut binayı tamamen yıkmak yerine, tasarımcıları iki katlı yapıda eski

tasarım öğelerini korumayı tercih ettiler. Kulübeler ve ev şeklindeki köşeler, araştırmayı teşvik etmek ve binanın merkezi olan ortak alan içinde oynamak için tasarlanmıştır. Çocuklar, bu alanları ağaç evler, kulübe ve tırmanma duvarı olan bir ormanlık alan gibi hayal ettiklerini ifade etmektedirler (Şekil 13.14.15).

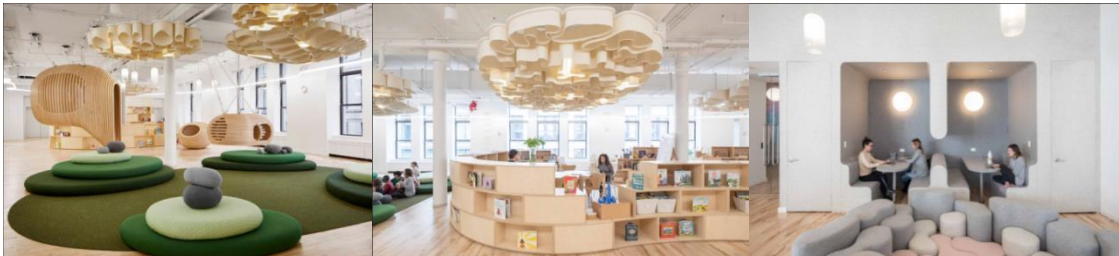
Şekil 13.14.15. Atsugi Nozomi (AN) Kindergarten Mekan Görünüşleri, Japonya, 2016 (URL 5-6)

Japonya’da inşa edilen Morinoie Nursery School renkli cephesiyle dikkat çekmektedir. Yapının ana yola bakan cephesi, çocukların basit ev çizim formları referans alınarak tasarlanmıştır. Okulun renkli pencereleri bina içindeki enerji ve aktiviteleri dışarı yansıtarak, hem site içinde olumlu etki oluşturmaları hem de çocuklar ve yerel topluluklar arasında bağ kurması amaçlanmıştır (Şekil 16.17.18).

Şekil 16.17.18. Nursery School Mekan ve Cephe Görünüşleri, Japonya, 2013 (URL 7-8)

Montessori yaklaşımına uygun bir şekilde tasarlanan Newyork’da bulunan Wegrow Okulları, çocukları oyun yoluyla eğitmek ve çevreleriyle etkileşime odaklanmayı sağlayacak bir yöntem benimsemektedir. Wegrow Okulları, çocukları yaşlarına göre ayırmadan karma bir eğitim vermektedir. Yapının iç mekan tasarımında yeşil tonlardaki geniş yuvarlak minderler yeşil alanları vurgularken, değişen boyutlarda ve tonlardaki gri yastıklar büyük çakıl taşlarını simgelemektedir. Eğitim ve tasarım kurgusunda doğayı koruma üzerine mesajlar verilmektedir (Şekil 19.20.21).

Şekil 19.20.21. Wegrow Okulları İç Mekan Görünüşü, Newyork, 2018 (URL 9)

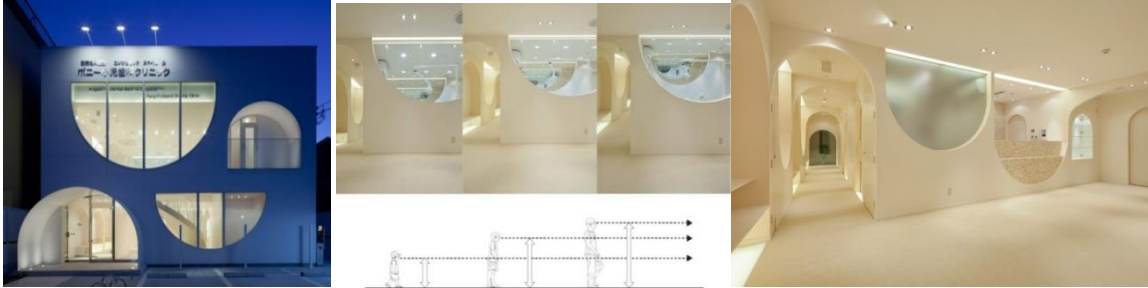
Piccino Store çocuk giyim mağazaları, çocukların alışveriş yaklaşımını farklı şekilde ele almıştır. Firma sahibinin iki çocuğunun yapmış olduğu çizimleri, temel alan bir tasarım anlayışı üzerinde odaklanmıştır. Çocuk çizimleri olan bilişsel haritaların referans alındığı çizimler üzerinden tasarım kurgusu yapılmıştır. Yüzeylerde beyaz

zemin üzerine çizgisel ifadelerin bulunması, ürünlerin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Canlı renklerle birlikte yüzeyler üzerinde, grafik etkiler oluşturulmuştur (Şekil 22.23.24).

Şekil 22.23.24. Piccino Store, İspanya, 2012 (URL 10)

Tokyo’da yer alan Pony Çocuk Diş Kliniğinin tasarımı, çocuğun büyüme temasına üzerine oluşturulmuş ve çocukların gelişimindeki boy oranlarına bağlı olarak farklı görüş açılarına sahip olmaları gerçeği temel alınarak tasarıma yön verilmiştir. Değişen duvar açıklıkları, farklı yüksekliklere sahip görüş alanları ve boşluklar çocukların boy ölçüsüne bağlı olarak değişmektedir. Mekandaki boyutsal algıyı arttırmak, bir başka deyişle, mekanı algılanabilir hale getirmek, onu oluşturan objeler arasındaki boşluğu anlamlı hale getirmekle aynı anlama gelmektedir. Boyutsal ilişkiler, ancak mekansal deneyimin mekan içinde yaşatılması ile algılatılabilir (Demirel, 2004:42). Boşlukların, çocuk ve diş doktoru arasında güven hissini oluşturduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda beyaz dişlerle gülümseme görüntüsünü çağrıştıran cephe açıklıkları, diş kliniğine gelen küçük ziyaretçiler için de etkili sembollerini oluşturmaktadır (Şekil 25.26.27).

Şekil 25.26.27. Pony Pediatric Dental Clinic, Tokyo, 2012 (URL 11)

3.2. Çocuklara Ait Mobilyalarda Güncel Tasarım Yaklaşımları

Çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi üzerinde önemli etkiye sahip olan çocuk mobilyalarının yenilikçi olması, yaşa uygun seçilmesi ve kullanıcı gereksinimlerini karşılıyor olması önemli faktörlerdendir. Fiziksel çevre, mobilya ve ekipmanlar ile etkileşim halinde olan çocuk, fiziksel çevrenin kendisine sunmuş olduğu imkanlar doğrultusunda şekillenmektedir. Fiziksel ve bilişsel olarak uygun olan ortamlarda bulunan çocukların yaşadıkları mekânları kişiselleştirip, algıladıkları doğrultuda geliştikleri düşünülürse, mobilya tasarımının önemi bir kat daha artmaktadır. Bu başlık altında çocukların resimlerinde çizdiği ve üretilen mobilyalar ile Montessori eğitimi veren okullarda kullanılan donatılar incelenecektir.

Tasarımcı Jack Beveridge ve Joshua Lake’s, 7-8 yaş grubu öğrencilerden hayalindeki sandalye tasarımlarını çizmelerini istemiştir. Bu çizimler bilişsel haritalama yöntemi ile incelenmiş olup, çocukların zihinlerindeki tasarım olgusunun ifade edilmesini sağlamıştır. Tasarımcılar yapılan çizimler arasından iki öğrencinin

hayal ürününü gerçeğe dönüştürerek çocukların tasarıma katılmasını sağlayıp, güven duygularının gelişimine katkıda bulunmuşlardır (Şekil 28.29).

Şekil 28.29.Çocuk Çizimlerinden Üretilen Mobilya Tasarımları(Beveridge&Lake's)(URL 12)

Montessori eğitimi çocuğun bireysel becerilerine ve ilgi alanlarına, bireysel öğrenme hızına ve karakter özelliklerine uygun bir pedagojidir. Bu yaklaşım doğrultusunda çocuğun bir birey olarak alışkanlıklarını kazanması ve kişisel gelişimine katkı sağlaması üzerinemekân tasarımları gerçekleştirilmektedir. Çocuğun fiziksel ve bilişsel gelişimi için birinci dereceden ilişki içerisinde bulunduğu tetikleyici olan donatı ve ekipmanlar çocuk ergonomisine uygun boyutlarda tasarlanmalıdır(Şekil 30.31.32).

Şekil 30.31.32. Montessori Eğitim Anlayışına Uygun Mobilya Tasarımları (URL13-14-15)

Montessori'nin temel amaçlarından biri çocuğun kendi kendine yetmesini sağlayacak alışkanlıkları kazanmasıdır. Bu sebeple mekan tasarımında çocuğun fiziksel boyutlarına uygun olup erişilebilirliğini sağladığı, yetişkinlerden bağımsız hareket edebildiği donatı ve ekipman tasarımları yapılmalıdır. Çocukların özgür hareket edebilmelerini sağlayacak materyal ve donatı yerleşimleri kullanım kolaylığı sağlamaktadır (Şekil 33.34.35.36.37).

Şekil 33.34.35.36.37. Montessori Eğitime Uygun Mobilya Tasarımları (URL16-17-18-19)

Montessori'ye göre gerçek özgürlük sadece bedensel hareketlerin kontrolü ile değil tümüyle duyarların kontrolünden gelir (Montessori, 1912 ; Akt. Güral, 2015:452). Montessori, öğrenme alanlarını çocuğun duyarlarını kontrol edebilmesine ve özgürce seçimlerini yaparak yeteneklerini en iyi şekilde geliştirmelerine yönelik hazırlamıştır. Çocuğun kendi ilgilendiği aktiviteyi seçmekte özgür olması çocukta iç disiplini ve öz kontrolü oluşturur. Bu sayede çocuğun içsel motivasyonu sağlanır (Gutek, 2004 ; Güral, 2015 :452). Ayrıca, çocuklara seçim özgürlüğü verilmesi onları öğrenme sürecinde sorumlu kılar. Sorumluluk almak da çocuğun olumlu benlik algısı oluşturmasını destekler (Kartal, 2008; Güral, 2015 :452).

Öğrenmeyi tetikleyen yüzey ve donatı tasarımları mekan tasarımlarında etkili çözümleri oluşturabilir. Bu anlamda tasarımlar yaşın, fiziksel ve kişisel özelliklerin doğrultusunda şekillenmelidir (Şekil 38.39). Özel ilgi alanları keşfedilen çocukların yaşadığı mekanlarda yetenekleri geliştirecekleri (Şekil 40) çözümlere yer verilmelidir.

Şekil 38.39.40. Uygun Mobilya Tasarımları (URL20-21-22)

Literatür araştırmaları ve çalışmalar kapsamında karşımıza çıkan sonuçlar olarak; çocuk odasına karşı mekânsal aidiyet hissi, çocuğun orada geçirdiği zaman doğrultusunda oluşup aidiyeti güçlendirmektedir. Mekânsal kalite ve estetik kavramları memnuniyet derecesini etkileyen unsurlardır. Malzeme, renk, aydınlatma ve donatı tercihleri ve ölçekleri de değerlendirme kriterlerinde önemli fiziksel unsurlardır. Mekanın işlevinin getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda çocuk esas alınarak; güvenli, amacı ve fonksiyonelliği olan, her yaş grubuna hitap edebilecek, çocuğun aktif olmasını ve paylaşımında bulunmasını teşvik eden, esnek tasarımlar yapılmalıdır.

4. Sonuç

Yaşanılır mekânlar oluşturmak için estetik, işlevsel olanı üretme çabasında olan tasarlama eylemi, mekânın kullanıcısı olan çocuk bireylerin tasarıma katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Dünyada, tasarım sürecinde çocuk katılımını önemseyen pek çok proje uygulamasında ulaşılan sonuç ile birlikte çocukların zihninde oluşan çevre algısını sözel ve görsel temsiller aracılığıyla okumak, beklentisini oluşturduğu zihinsel ve fiziksel mekân olgularının anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda çocuk resimlerinin tasarım konusunda yol gösterici olduğunu söylemek mümkündür. Mekânı kendi özellikleri ve istekleri doğrultusunda şekillendiren bireyler kendini o mekâna ait hissetmektedirler. Bu noktada kendi yaşamlarının daha iyi olması adına kendi fikirlerini edinebilmenin, zihinsel şemalarını yorumlayabilmenin yolu bilişsel haritalardır ve tasarım için kullanılabilecek yol göstericilerdir. Bilişsel haritalar yöntemiyle çocukların tasarıma aktif olarak katılmaları sağlanmalıdır.

Çocuğun konutla ilişkisi, çocukluk dönemlerinde daha yoğun olarak kendi mahrem bölgesi olan odası ile görülmektedir. Çocuk, üzerinde oluşan memnuniyet ile aidiyet duygularıyla birlikte yaşadığı mekânı kişiselleştirmektedir. Çocuk odası bireysel olarak kullanıldığında çocuğun özgürlük ve mahremiyet gereksinimleri için olumlu etki

oluşturmaktadır. Çoklu oda kullanımlarında her birey açısından işlevsel uygunluğa göre sınırlarının belirlenmesi olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Çoklu kullanım mekânlarının gerektirdiği işlevler doğrultusunda ortak kullanım bilincini oluşturan çözümler sunulmalıdır. Tasarımın herkese hitap etmesi göz önünde bulundurulmalıdır. Yaratıcılıklarını geliştirme, mantık kurma, karar verme, özgür düşünceyi ifade etme yetilerini geliştirecek donatı ve mekan çözümleri sunulmalıdır. Bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişim aşamaları, kullanıcı kitle göz önünde bulundurularak yaşa uygun tasarımlar yapılmalıdır.

Sonuç olarak, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimleri açısından mekansal çevrenin etkisi büyüktür. Çocukluk dönemi tamamlanıncaya kadar mekan ile etkileşim içinde olan çocuk; kalıplardan kurtulması, kendini keşfetmesi, yeteneklerini ortaya çıkarması, özgürlük duygusunu tanıması ve aidiyet duygusunu güçlendirmesi için, içinde bulundukları yapı ve mekanlar ile kullandıkları donatıların tasarımları önemle ele alınmalıdır.

Kaynaklar

- Akan, E. (2017), *Yaşlılık Kurumlarında Yaşlı Mekansal Davranış ve Bilişiminin Mekansal Dizim Bağlamında İrdelenmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Babaoğlu, Ş. (2007), *Okul Öncesi Eğitim Merkezleri: Antalya Şehri, Lara- Arapsuyu- Dokuma/ Çallı/ Bayındır Semtleri Alan Çalışması*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Buluklu Y. Ç. (2015), *Çocuğun Konut Algısının Sözel ve Görsel Temsiller Üzerinden Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Cooper, C., (1974), **The House as a Symbol of the Self**, J. Lang, J. Burnette, W. Moleski, D. Vachon (ed.), **Designing for Human Behaviour: Architecture and the Behavioral Sciences**, Dowden, Hutchinson & Ross, Inc, Pennsylvania.
- Demirel, E., (2004), *Boşluğun Mimarisi*, Mimarlık Dergisi, Sayı: 315, Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul.
- Doruk, B. (1973), *Mimari Tasarıma Giriş Programı Üzerine Bir Araştırma*, Doçentlik Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Ergin, Ş. (1982), *Kentsel Çevrenin Çocuk Açısından Yaşam Değeri*, Türkiye 1. Şehircilik Kongresi, ODTÜ, Ankara.
- Gür Ş.Ö., Zorlu T. (2002), **Çocuk Mekanları**, Yapı Endüstri Merkezi Tasarım Yayınları, İstanbul.
- Güral M., (2015), *Montessori Eğitim Yaklaşımında Çocuğun Özgürlüğü*, International Journal of Social Science, Jasstudies.
- Öztürk, Ö. (2009), *Ev Kavramı Ve Çocuklarda Konut Çevresinin Algılanması*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Savaş, İ. (2014), *Çocuk Resmi ve Bilişçaltı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Tavşan, F. (1995), *Trabzon Konutları Örneğinde Çocuk Odaları Mekan ve Donatı Özellikleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon.
- Yıldırım Erniş. İ.İ. (2012), *Fiziksel Elemanların Yüzer Yapılarda Mekân Algısına Olan Etkileri: Çevre Ve İnsan Davranışı İlişkisi Bağlamında İrdelenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.

İnternet Kaynakları:

- (URL-1) <http://www.grey.com/html/emea/case-studies/anar-foundation>
- (URL-2) <http://www.arkitera.com/haber/26350/cocuklarin-cizimleri-mimari-> projeye-
ilham-oldu
- (URL-3) [https://www.dezeen.com/2015/08/24/utaa-pinocchio-childrens-centre-
south-korea-house-shaped-extension/](https://www.dezeen.com/2015/08/24/utaa-pinocchio-childrens-centre-south-korea-house-shaped-extension/)
- (URL-4) [https://www.dezeen.com/2014/07/08/soichi-yamasaki-nursery-kashiwa-
japan/](https://www.dezeen.com/2014/07/08/soichi-yamasaki-nursery-kashiwa-japan/)
- (URL-5) [https://www.dezeen.com/2016/03/03/hibino-sekkei-youji-no-shiro-
atsugi-nozomi-kindergarten-house-shaped-reading-nooks-kanagawa-
prefecture-japan/](https://www.dezeen.com/2016/03/03/hibino-sekkei-youji-no-shiro-atsugi-nozomi-kindergarten-house-shaped-reading-nooks-kanagawa-prefecture-japan/)
- (URL-6) <http://stilo.com.mx/atsugi-nozomi-kindergarten>
- (URL-7) [https://www.designboom.com/architecture/masahiko-fujimori-morinoie-
nursery-school-japan-09-25-2017/](https://www.designboom.com/architecture/masahiko-fujimori-morinoie-nursery-school-japan-09-25-2017/)
- (URL-8) [https://www.architonic.com/en/project/masahiko-fujimori-morinoie-
nursery-school/5105663](https://www.architonic.com/en/project/masahiko-fujimori-morinoie-nursery-school/5105663)
- (URL-9) <https://www.wegrow.com/about-us/>
- (URL-10) <http://masquespacio.com/en/piccino-2/>
- (URL-11) http://www.kinoarchitects.com/works/15_pony/
- (URL-12) <https://www.designboom.com/art/childrens-drawings-made-into-furniture/>
- (URL-13) http://www.sohu.com/a/81086434_384212
- (URL-14) [http://www.haohuotop.com/haohuotop-
tag/%E4%BD%8F%E8%8C%83%E5%84%BF](http://www.haohuotop.com/haohuotop-tag/%E4%BD%8F%E8%8C%83%E5%84%BF)
- (URL-15) http://www.pictame.com/media/1786947494838404216_4621826318
- (URL-16) <https://www.amazon.com/Sweet-Home-from-Wood-house/dp/B077SM1PZS>
- (URL-17) [http://www.architectureartdesigns.com/30-fun-chalkboard-paint-ideas- for-
kids-room/](http://www.architectureartdesigns.com/30-fun-chalkboard-paint-ideas-for-kids-room/)
- (URL-18) <https://www.pinterest.ca/pin/268245721541131978/>
- (URL-19) [https://www.desiretoinspire.net/2015/08/24/a-mediterranean-style-
home/](https://www.desiretoinspire.net/2015/08/24/a-mediterranean-style-home/)
- (URL-20) <http://www.safemen1992.com/image/4286974238/>
- (URL-21) [http://housology.com/Furniture-and-home-accessories-inspired-by-
childs-plays-For-children](http://housology.com/Furniture-and-home-accessories-inspired-by-childs-plays-For-children)
- (URL-22) <http://media.housology.com/Tables-for-drawing-and-painting-for-kids>